

Eiropas
Komisija

Eurydice Īsais apskats

Migrantu izcelsmes skolēnu integrēšana

Eiropas skolās: nacionālā politika un pasākumi

Izglītība un
apmācība

***Eurydice* Īsais apskats**

Migrantu izcelsmes skolēnu integrēšana Eiropas skolās:

nacionālā politika un pasākumi

Šajā *Eurydice* īsajā apskatā ir atspoguļoti *Eurydice* ziņojuma „Migrantu izcelsmes skolēnu integrēšana Eiropas skolās: nacionālā politika un pasākumi” galvenie secinājumi. Šis ziņojums tika sagatavots Eiropas Komisijas pārraudzībā un publicēts 2019. gada janvārī. Informācija ir balstīta uz 2017./18. māc. g. spēkā esošajiem augstākā līmeņa noteikumiem un rekomendācijām, un to ir apkopojušas 42 *Eurydice* tīklā iesaistītās izglītības sistēmas. Šī informācija ir papildināta ar atziņām no zinātniski pētnieciskās literatūras un ar *Eurostat*, *IEA PIRLS 2016* un *ICCS 2016* datu statistisko analīzi.

Autori no EACEA:

Sogol Noorani (koordinatore)
Nathalie Baidak
Anita Krémó
Jari Riiheläinen

Maketētājs un datorgrafīks:

Patrice Brel

Kontaktpersona:

Xethali Aikaterini
Komunikācijas un publikāciju nodaļa
Tālrunis: +32 2 295 72 66

EC-03-19-005-LV-N (PDF)

ISBN 978-92-9492-951-8 (PDF)

doi:10.2797/725472 (PDF)

© Izglītības, audiovizuālās jomas un kultūras izpildaģentūra, 2019. gads

KĀPĒC MIGRANTU IZCELSMES SKOLĒNU INTEGRĒŠANA EIROPAS SKOLĀS IR BŪTISKA

Tiem skolēniem, kas ir labi integrējušies izglītības sistēmā – gan akadēmiskajā, gan sociālajā ziņā –, ir lielākas iespējas izmantot savu potenciālu. Migrantu izcelsmes skolēniem šajā ziņā ir vairākas problēmas, kas var ietekmēt viņu mācību un attīstības rezultātus. Zinātniski pētnieciskajā literatūrā izšķir trīs veidu problēmas:

- problēmas, kas saistītas ar migrācijas procesu (piemēram, ar aizbraukšanu no izcelsmes valsts, nepieciešamību apgūt jaunu valodu, pielāgošanos jaunajiem noteikumiem un kārtībai skolā un ar šo akulturācijai raksturīgo stresa izraisītāju ietekmi uz skolēnu vispārējo labsajūtu) (*Hamilton, 2013*);
- problēmas, kas saistītas ar vispārējiem sociāli ekonomiskajiem un politiskajiem apstākļiem (piemēram, politika, kas ietekmē izglītības sistēmām un skolām pieejamos līdzekļus integrācijas veicināšanai, kā arī politika, kas sekmē iekļautību un vienlīdzību plašākā mērogā) (*Sinkkonen & Kyttälä, 2014*);
- problēmas, kas saistītas ar izglītības ieguvu, t. sk.: nepilnīga sākotnējā vērtēšana, kurā ne vienmēr tiek ņemti vērā gan akadēmiskie, gan neakadēmiskie (t. i., sociālie, emocionālie un veselības) aspekti; ieskaitīšana neatbilstošā klasē; valodas mācīšanas neatbilstība tādu skolēnu vajadzībām, kam ir cita dzimtā valoda; nepietiekams mācību atbalsts, kā arī sociālā un emocionālā atbalsta trūkums; skolotāji nav mācīti strādāt ar daudzveidīgu klasi vai nesajem atbalstu šajā jomā; nepietiekama skolas un vecāku sadarbība; neelastīgs finansējums vai tā trūkums, kas neļauj sniegt pienācīgu izglītību un atbalstu (*Reakes, 2007; Hamilton, 2013; Nilsson & Axelsson, 2013; Trasberg & Kond, 2017*).

Lielākajā daļā Eiropas izglītības sistēmu migrantu skolēniem ir sliktākas sekmes nekā attiecīgajā valstī dzimušajiem līdziniekiem.

Līdz ar to tas nav nekāds pārsteigums, ka vairumā Eiropas valstu migrantu izcelsmes skolēni kopumā uzrāda nepietiekamus rezultātus un viņu labsajūta skolā ir sliktāka nekā konkrētajā valstī dzimušajiem skolēniem. *OECD* apsekojumā *PISA 2015* ir konstatēts, ka lielākajā daļā apsekojumā iesaistīto Eiropas valstu to skolēnu īpatsvars, kam ir sliktas sekmes, starp migrantu izcelsmes skolēniem ir lielāks nekā starp attiecīgajā valstī dzimušajiem skolēniem, pat ja sociāli ekonomiskais statuss tiek kontrolēts (*OECD, 2016*).

Līdzīgi saskaņā ar jaunākajiem *Eurostat* datiem ⁽¹⁾ gandrīz visās Eiropas valstīs, par kurām ir pieejami dati, to skolēnu īpatsvars, kuri priekšlaicīgi pārtrauc izglītības ieguvu, starp ārvalstīs dzimušajiem skolēniem ir lielāks nekā starp tiem, kuri dzimuši konkrētajā valstī. Šī iemesla dēļ 17 Eiropas izglītības sistēmās ⁽²⁾ vieni no galvenajiem politikas uzdevumiem ir novērst migrantu izcelsmes skolēnu zemos izglītības rezultātus un noturēt viņus izglītības sistēmā.

(1) *Eurostat* Darbaspēka apsekojums [edat_lfse_02] (dati iegūti 2018. gada jūnijā).

(2) BE, NL, CZ, DK, ES, FR, MT, NL, AT, PT, FI, UK-WLS, UK-NIR, CH, LI, NO, RS, Bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika.

Pētījumos *IEA PIRLS 2016* ⁽³⁾ un *ICCS 2016* ⁽⁴⁾ iegūto kontekstuālo datu sekundārā analīze liecina, ka vairumā Eiropas valstu sākumskolas izglītībā un vidējās izglītības pirmajā posmā nav statistiski nozīmīgas atšķirības starp to, cik lielā mērā ārvalstīs un attiecīgajā valstī dzimušie skolēni jūtas piederīgi pie skolas un cik lielā mērā viņi ir piedzīvojuši ietekmēšanu no vienaudžu puses.

Turpretim dažas statistiski nozīmīgas atšķirības ir konstatētas starp tiem sākumskolas skolēniem, kuri mājas runā mācībvalodā, un tiem, kuri mājas runā citā valodā. Gandrīz visās apsekojumā *PIRLS 2016* iesaistītajās Eiropas valstīs pēdējie no tiem izjūt mazāku piederību pie skolas un biežāk ir izjutuši ietekmēšanu no skolasbiedru puses. Saskaņā ar pētījuma *ICCS 2016* datiem vidējās izglītības pirmajā posmā atšķirības starp tiem skolēniem, kuri mājas runā mācībvalodā, un tiem, kuri mājas runā citā valodā, saistībā ar piederības sajūtu pie skolas un ietekmēšanu no skolasbiedru puses ir mazākas un mazāk ir to valstu, kur tās ir konstatētas.

Eiropas politika

Iepriekš minētais apliecina, cik svarīgi ir palīdzēt migrantu izcelsmes bērniem un jauniešiem sekmīgi integrēties izglītības sistēmā un caur to – sabiedrībā. Ja tas netiek darīts, viņi nespēj pilnībā izmantot savu potenciālu. Eiropas mērogā šī problēma ir uzsvērtā vienmēr, un gadu gaitā ir izstrādātas vairākas ES politikas iniciatīvas, lai risinātu dažādās šo skolēnu problēmas.

Pēdējās šādas iniciatīvas ir 2016. gadā pieņemtais Eiropas Komisijas Rīcības plāns trešo valstu valstspiederīgo integrācijai ⁽⁵⁾ un 2017. gadā pieņemtais Paziņojums par bērnu migrantu aizsardzību ⁽⁶⁾. Pirmajā no šiem dokumentiem ir uzsvērts, ka izglītība ir viena no spēcīgākajiem integrācijas rīkiem. Savukārt otrajā ir noteikts, kādas darbības jāveic, lai uzlabotu visu bērnu migrantu aizsardzību visos procesa posmos; starp tām ir katra bērna vajadzību novērtēšana iespējami drīz pēc ierašanās un izglītības pieejamības nodrošināšana bez kavēšanās un neatkarīgi no statusa.

Pamatojoties uz to, 2018. gadā pieņemtajā Padomes ieteikumā par to, lai veicinātu kopīgas vērtības, iekļaujošu izglītību un Eiropas dimensiju mācīšanās, uzsvērts, cik svarīga ir „Patiesi vienlīdzīgas piekļuves nodrošināšana kvalitatīvai iekļaujošai izglītībai visiem izglītojamajiem, tostarp personām ar migrantu izcelsmi” ⁽⁷⁾.

Par šo *Eurydice* ziņojumu

Šajā kopsavilkumā ir sniegts visaptverošs pārskats par *Eurydice* ziņojuma „Migrantu izcelsmes skolēnu integrēšana Eiropas skolās: nacionālā politika un pasākumi” galvenajiem secinājumiem. Šī ziņojuma mērķis ir atbalstīt Eiropas valstu sadarbību saistībā ar migrantu izcelsmes skolēnu izglītību. Tas tiek darīts, sniedzot salīdzinošu analīzi par augstāko izglītības pārvaldes iestāžu galvenajām politikas nostādnēm un veicinātajiem pasākumiem šajā jomā (sk. 1. attēlu).

⁽³⁾ <https://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/index.html>

⁽⁴⁾ <https://iccs.iea.nl/home.html>

⁽⁵⁾ https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20160607/communication_action_plan_integration_third-country_nationals_en.pdf

⁽⁶⁾ https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170412_communication_on_the_protection_of_children_in_migration_en.pdf

⁽⁷⁾ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607(01)&from=EN)

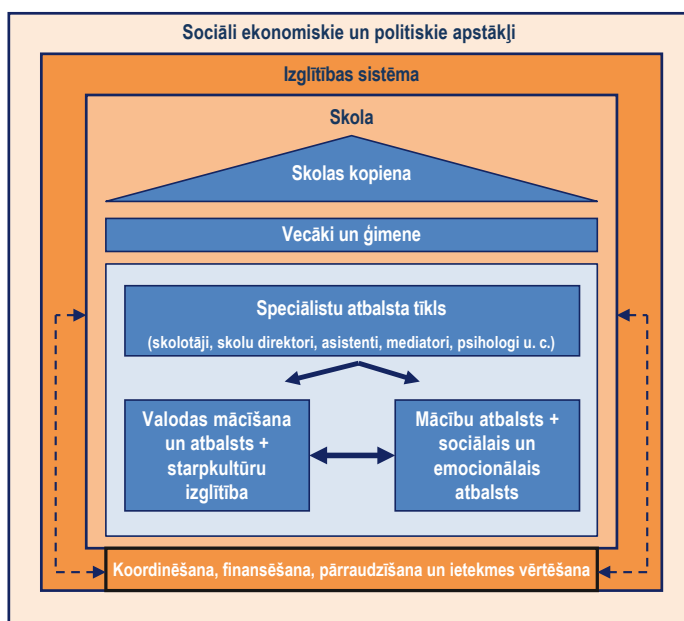
Sākumskolas izglītībā tie skolēni, kas mājas nerunā mācībvalodā, izjūt mazāku piederību pie skolas un biežāk piedzīvo ietekmēšanu no skolasbiedru puses.

Ziņojums sākas ar nodaļu, kurā aprakstīts konteksts – demogrāfiskie dati par migrāciju Eiropā un dati par migrantu izcelsmes skolēnu izglītības līmeni un labsajūtu skolā. Pēc tam ir salīdzinošā analīze, ko veido divas galvenās daļas.

- Pārskats par politiku un pasākumiem *Eurydice* tīkla 42 izglītības sistēmās šādās jomās: pārvaldība, izglītības pieejamība, valodas apguve, mācību un psihosociālais atbalsts, skolotāji un skolu direktori. Šis pārskats ir balstīts uz *Eurydice* tīkla sniegtajiem kvalitatīvajiem datiem par oficiālajiem noteikumiem un rekomendācijām saistībā ar migrantu izcelsmes skolēnu integrēšanu Eiropas skolās.
- Dažu tādu integrācijas politikas nostādņu un pasākumu dziļāka analīze, kuri ir tieši saistīti ar individuāliem bērniem, desmit atlasītās izglītības sistēmās (Vācijā (Brandenburgā), Spānijā (Katalonijā), Francijā, Itālijā, Austrijā, Portugālē, Slovēnijā, Somijā, Zviedrijā un Apvienotajā Karalistē (Anglijā)). Šīs analīzes pamatā ir divi galvenie konceptuālie aspekti: viens ir saistīts ar lingvistisko un kulturālo daudzveidību skolās, bet otrs – ar pieeju bērnam kā personībai (angļu val. – *whole-child approach*).

Jāpiebilst, ka ziņojumā ir analizēti tikai tādi augstākā līmeņa noteikumi un rekomendācijas, kas ir tieši saistīti ar migrantu izcelsmes skolēnu integrēšanu skolā. Plašāka konteksta analīze (t. i., izglītības sistēmu un sociāli ekonomisko vai politisko apstākļu raksturojums) šī ziņojuma tvērumā neietilpst. Ziņojumā nav atspoguļots arī tas, vai un cik lielā mērā analizētā politika un pasākumi tiek īstenoti praksē vietējā vai skolas mērogā; tāpat ziņojumā nav aplūkoti nekādi citi pasākumi, kas varētu tikt īstenoti gadījumos, kad vietējais vai skolas līmenis ir autonoms.

1. attēls. Konceptuālais pamats tādas politikas un pasākumu analīzei, kas veicina migrantu izcelsmes skolēnu integrēšanu skolā

Avots: *Eurydice*

Šī īsā apskata sākumā tika izklāstīts, kāpēc migrantu izcelsmes skolēnu integrēšana skolā ir būtiska. Tālāk ir paskaidrots, ko nozīmē termins „migrantu izcelsmes skolēni” (angļu val. – *students from migrant backgrounds*), un ir sniegts kopsavilkums par to, kādas augstāko izglītības pārvaldes iestāžu iniciētas politikas pamatnostādnes un kādi pasākumi Eiropā tiek īstenoti, lai veicinātu šo skolēnu integrāciju.

Minētie jautājumi ir iedalīti četrās lielās kategorijās:

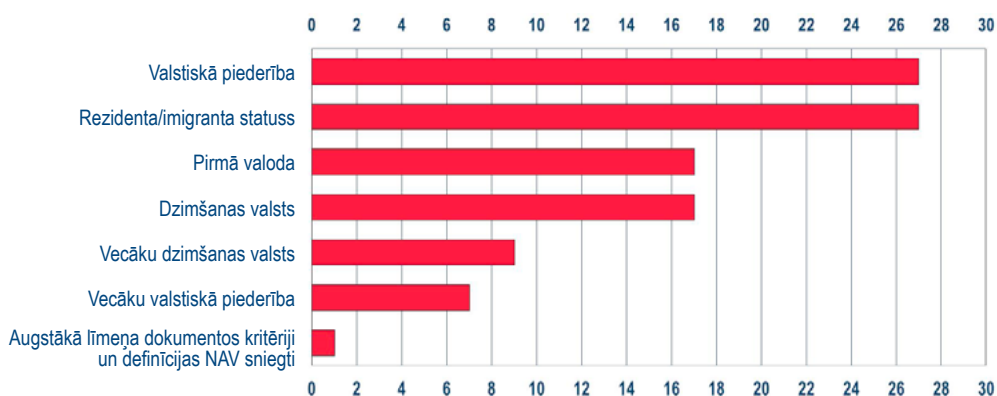
1. izglītības un apmācības pieejamība;
2. atbalsts valodas apguvē lingvistiski un kulturāli daudzveidīgā vidē;
3. pieeja bērnam kā personībai mācību procesā;
4. politikas pieeju vispusīgums.

Kas ir „migrantu izcelsmes skolēni”

Šis ziņojums ir saistīts ar migrantu izcelsmes bērniem un jauniešiem. Tie ir nesen imigrējuši (t. i., pirmās paaudzes), otrās paaudzes vai atpakaļ atgriezušies migrantu bērni un jaunieši. Viņu migrācijas iemesli var būt dažādi (piemēram, ekonomiski vai politiski), un viņu juridiskais statuss var būt atšķirīgs – viņi var būt pilsoņi, rezidenti, patvēruma meklētāji, bēgļi, nepavadīti nepilngadīgie vai nelegālie imigranti. Viņu uzturēšanās ilgums uzņēmējvalstī var būt īss vai garš, un viņiem var būt vai nebūt tiesības iesaistīties uzņēmējvalsts formālās izglītības sistēmā. Ir ņemti vērā migrantu izcelsmes bērni un jaunieši gan no ES valstīm, gan no valstīm, kuras neietilpst ES.

Šī vispārīgā definīcija ļauj salīdzināt, kāda izglītības politika migrantu izcelsmes skolēnu integrācijas jautājumā tiek īstenota 42 izglītības sistēmās. Dažādo izglītības pārvaldes iestāžu pieņemtajos oficiālajos dokumentos tomēr var būt uzsvērtā viena vai vairākas no šīs iedzīvotāju grupas specifiskajām iezīmēm, lai būtu skaidrs, uz ko tieši konkrētās politikas nostādnes vai pasākumi ir vērsti. 2. attēlā ir redzams, ka vairumā izglītības sistēmu politikas veidotāji migrantu izcelsmes skolēnu identificēšanai izmanto kritērijus „valstiskā piederība” un „rezidenta/imigranta statuss”; bieži tiek izmantoti arī tādi kritēriji kā skolēnu „pirmā valoda” un viņu „dzimšanas valsts”.

2. attēls. Visbiežāk izmantotie kritēriji migrantu izcelsmes bērnu un jauniešu identificēšanai, 2017./18. māc. g.

Avots: *Eurydice*

Paskaidrojums

Šis attēls ir atrodams I.1. nodaļā „Pārvaldība” (sk. I.1.1. attēlu).

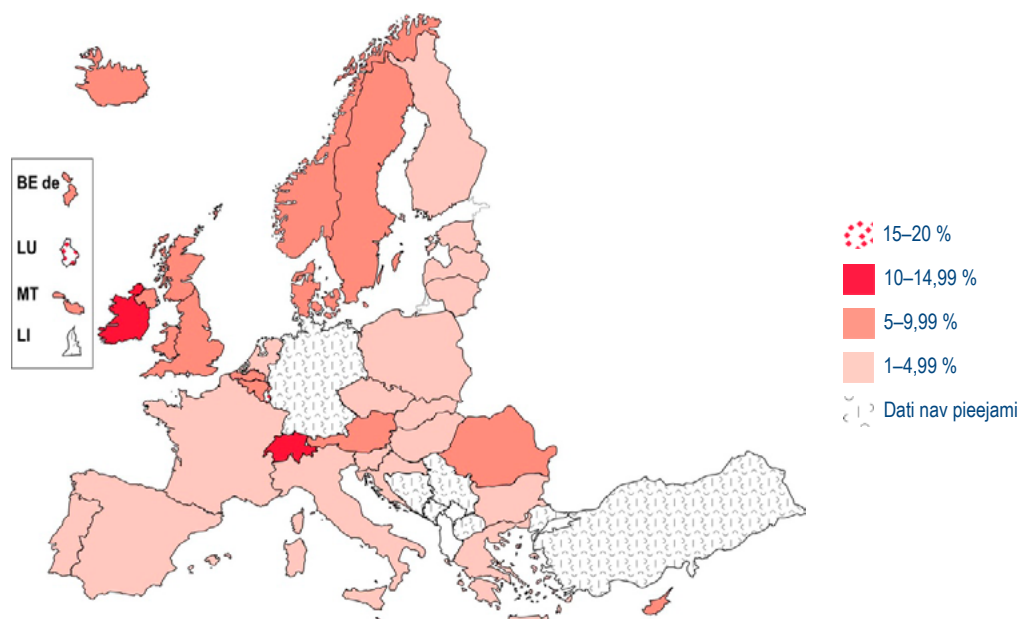
Turpretim kritērijs „vecāku valstiskā piederība” migrantu izcelsmes skolēnu identificēšanā tiek izmantots retāk. Šī iemesla dēļ tas nav nekāds pārsteigums, ka migrācijas un izglītības politika reti pievērš uzmanību otrajai paaudzei, t. i., skolēniem, kas dzimuši pašreizējās dzīvesvietas valstī un kam vismaz viens no vecākiem ir dzimis ārzemēs. Par šādu politiku ir ziņojusi tikai Itālija. Līdzīgi tikai dažās valstīs, t. sk. Igaunijā, Francijā, Latvijā, Lietuvā, Polijā un Slovēnijā, izglītības politika ir īpaši vērsta uz skolēniem remigrantiem, t. i., skolēniem, kas pēc starptautiskas imigrācijas perioda ir atgriezušies savas valstspiederības valstī.

Vairumā valstu to imigrantu īpatsvars, kuri ir jaunāki par 15 gadiem, ir mazāks par 10 %.

Eurostat dati par imigrāciju Eiropā liecina, ka ES dalībvalstīs ieceļojošo cilvēku skaits dažādos gados svārstās un dažādās valstīs ir būtiski atšķirīgs. Pēdējā desmitgadē visvairāk cilvēku ieceļoja 2007. gadā (apt. 4 miljoni), 2015. gadā (apt. 4,7 miljoni) un 2016. gadā (apt. 4,3 miljoni). Šie skaitļi aptver gan ES iekšējo migrāciju, gan migrāciju no valstīm, kuras neietilpst ES ⁽⁸⁾.

Statistikas dati par konkrētu vecuma grupu – bērniem, kas jaunāki par 15 gadiem, – liecina, ka gandrīz visās valstīs, par kurām ir pieejami dati, ārvalstīs ir dzimuši mazāk nekā 10 % šīs iedzīvotāju grupas pārstāvju (sk. 3. attēlu). 17 valstīs šis īpatsvars ir mazāks par 5 %, un 10 valstīs – no 5 līdz 10 %. Īpaši izceļas Luksemburga – visticamāk, gan valsts izmēra dēļ, gan tādēļ, ka tur pastāvīgi ieplūst augsti kvalificēti darbinieki no kaimiņvalstīm.

3. attēls. Ārvalstīs dzimušo bērnu, kas jaunāki par 15 gadiem, īpatsvars no visiem šīs vecuma grupas bērniem, 2017. g.

Avots: Eurostat, Iedzīvotāju skaits 1. janvārī pēc vecuma grupas, dzimuma un dzimšanas valsts [migr_pop3ctb] (dati iegūti 2018. gada jūnijā)

Paskaidrojums

Šis attēls ir atrodams nodaļā „Konteksts” (sk. 14. attēlu).

Ko Eiropas augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes dara, lai palīdzētu skolām integrēt migrantu izcelsmes skolēnus

Migrantu izcelsmes skolēnu integrēšana skolā ir sarežģīts process, kura mērķis ir nodrošināt bērniem un jauniešiem kvalitatīvu izglītību un sniegt viņiem nepieciešamo atbalstu valodas apguves, mācību un sociāli emocionālajā ziņā. Tas paredz arī to, ka skolēniem tiek sniegta palīdzība, pielāgojoties jaunajai skolas videi, un tiek gādāts, lai viņi mācībās progresētu. Nākamais solis šajā procesā ir nodrošināt, lai šī vide būtu labvēlīga dažādās izcelsmes skolēniem ar dažādām vajadzībām, un garantēt drošu vietu, kur visi skolēni justos neapdraudēti, novērtēti un spējīgi mācīties.

⁽⁸⁾ Eurostat, Imigrācija pēc vecuma grupas, dzimuma un valstiskās piederības [migr_imm1ctz] (dati iegūti 2018. gada jūnijā).

1. Izglītības un apmācības pieejamība

Izglītības un apmācības pieejamība pieder pie vispārējām cilvēktiesībām neatkarīgi no juridiskā statusa, tomēr ar pieejamību vien nepietiek – tai ir jābūt apvienotai ar kvalitatīvu izglītību un apmācību, t. i., ar iespēju mācīties skolā, kas nodrošina kvalitatīvas mācības un atbalstu, kā arī tādus izglītības ieguves ceļus, kas atbilst skolēna mācību vajadzībām un mērķiem. (*European Commission*, 2013) Migrantu izcelsmes bērniem un jauniešiem var rasties problēmas abās jomās.

Lielākajā daļā Eiropas izglītības sistēmu migrantu izcelsmes bērniem un jauniešiem obligātās izglītības vecumā ir tādas pašas tiesības un pienākumi iegūt izglītību kā tiem, kuri dzimuši uzņēmējvalstī. Tomēr astoņās valstīs (Bulgārijā, Dānijā, Lietuvā, Ungārijā, Rumānijā, Zviedrijā, Bijušajā Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā un Turcijā) dažām migrantu izcelsmes bērnu un jauniešu kategorijām ir atšķirīgas tiesības vai pienākumi. Piemēram, Rumānijā, Bijušajā Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā un Turcijā migrantu izcelsmes bērniem un jauniešiem ar rezidenta statusu ir tiesības, bet nav pienākuma iegūt izglītību. Par spīti Eiropas nolīgumiem⁽⁹⁾, kuros teikts, ka valsts iestādēm būtu jānodrošina patvēruma meklētājiem iespēja iegūt izglītību trīs mēnešu laikā pēc pieteikuma iesniegšanas, Dānijā, Bijušajā Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā un Turcijā nepilngadīgajiem patvēruma meklētājiem nav tādu pašu tiesību uz izglītību kā vietējiem skolēniem. Visbeidzot, tie nepilngadīgie, kas ir nelegālie imigranti, ir visnedrošākajā situācijā – viņiem nav tādu pašu tiesību iegūt izglītību kā vietējiem bērniem Bulgārijā, Dānijā, Lietuvā, Ungārijā, Bijušajā Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā un Turcijā. Zviedrijā nelegālie imigranti var iegūt obligāto izglītību, bet tas nav viņu pienākums.

Ir acīmredzams risks, ka tie migrantu izcelsmes bērni un jaunieši, kam uzņēmējvalstī nav tādu pašu tiesību un pienākumu attiecībā uz obligāto izglītību kā vienaudžiem, var ievērojami atpalikt no viņiem gan kognitīvajā, gan sociāli emocionālajā attīstībā.

Tie migrantu izcelsmes jaunieši, kas ir vecāki par obligāto skolas vecumu, piedzīvo vienu no divām situācijām: vai nu viņiem ir atbilstoša iepriekš iegūtā izglītība un mītnes valstī viņi var pāriet uz augstāku izglītības pakāpi, vai arī viņi vēl nav pabeiguši obligātās izglītības ieguvu un tāpēc viņiem ir nepieciešama kompensējošā izglītība, lai iegūtu līdzvērtīgu izglītības līmeni. Abos gadījumos vairumā izglītības sistēmu šiem skolēniem ir tādas pašas tiesības uz izglītību kā obligātā skolas vecuma skolēniem.

Tomēr 13 izglītības sistēmās⁽¹⁰⁾ dažiem migrantu izcelsmes jauniešiem (galvenokārt patvēruma meklētājiem un nelegālajiem imigrantiem), kuri ir pārsnieguši obligāto skolas vecumu, bet vēl nav ieguvuši obligāto izglītību, nav tādu pašu tiesību iegūt kompensējošo izglītību kā mītnes valstī dzimušajiem līdziniekiem. Piemēram, Nīderlandē nelegālie imigranti – jaunieši, kam ir 18 gadu vai vairāk, – var pabeigt to izglītības programmu, kuru bija sākuši apgūt pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas, bet viņiem nav tiesību sākt citas programmas (vispārīzglītojošās vai profesionālās) apguvi. Beļģijā (flāmu kopienā) un Šveicē, lai varētu apgūt profesionāli orientētu kompensējošo programmu, kurā ir paredzētas darbā īstenotas mācības uzņēmumā, ir nepieciešama uzturēšanās atļauja, tāpēc nelegālie imigranti, kas ir vecāki par obligāto skolas vecumu, nevar tajās iestāties, tomēr Beļģijā (flāmu kopienā) viņi drīkst pabeigt šādas programmas apguvi, ja ir tajā uzņemti iepriekš, bet Šveicē viņi var pieteikties uz pagaidu uzturēšanās atļauju.

Lielākajā daļā Eiropas izglītības sistēmu migrantu izcelsmes bērniem un jauniešiem obligātās izglītības vecumā ir tādas pašas tiesības un pienākumi iegūt izglītību kā uzņēmējvalstī dzimušajiem līdziniekiem.

13 izglītības sistēmās skolēniem, kas ir pārsnieguši obligāto skolas vecumu un kam nav rezidenta statusa, nav tiesību iegūt izglītību.

⁽⁹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīva 2013/33/ES, ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija). [Tiešsaistē] Pieejama: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0033&from=FR> [skatīts 2018. gada 22. oktobrī].

⁽¹⁰⁾ BE, NL, BG, CZ, DK, HR, LT, HU, NL, PL, CH, Bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika, NO, TR.

Nesen imigrējušo skolēnu sākotnējā zināšanu vērtēšana Eiropā nav pārāk izplatīta, un tā reti ir visaptveroša.

Tie nesen imigrējušie skolēni, kuru valodas prasmes nav pietiekamas, lai iekļautos parastajā mācību procesā, lielākoties mācās sagatavošanas klasēs vai apmeklē sagatavošanas stundas.

21 Eiropas izglītības sistēmā ⁽¹¹⁾ augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes atbalsta viedokli, ka ir jāņem vērā nesen imigrējušo skolēnu mācībvalodas prasmes un/vai iepriekš iegūtās izglītības vērtēšanas rezultāti. Tas parasti sekmē lēmumu pieņemšanu par to, kā sadalīt skolēnus pa skolām vai kā sniegt viņu vajadzībām atbilstošu mācību atbalstu.

Tikai 18 izglītības sistēmās ⁽¹²⁾ ir pieņemti augstākā līmeņa kritēriji mācībvalodas prasmes vai iepriekš iegūtās izglītības vērtēšanai; šādi kritēriji var veicināt migrantu izcelsmes skolēnu zināšanu sākotnējās vērtēšanas konsekvenci visās izglītības sistēmas skolās. Tikai četrās no desmit izglītības sistēmām, kuras ir analizētas ziņojuma otrajā daļā (Spānijā (Katalonijā), Portugālē, Zviedrijā un Somijā), oficiālajos dokumentos ir norādīts, ka būtu jāvērtē ne tikai mācībvalodas prasmes un iepriekš iegūtā izglītība, bet arī skolēnu sociālā un emocionālā labklājība.

Kad migrantu izcelsmes bērni un jaunieši tiek iekļauti izglītības sistēmā, viņi var nonākt dažādās izglītības ieguves vietās. Tie nesen imigrējušie skolēni, kuru mācībvalodas prasmes ir pietiekami labas, lai varētu apgūt vispārējās izglītības saturu, lielākoties tiek uzņemti parastajās klasēs un visas mācību stundas apmeklē kopā ar attiecīgajā valstī dzimušajiem līdziniekiem. Čehijā, Latvijā, Slovākijā, Apvienotajā Karalistē (Skotijā) un Melnkalnē visi nesen imigrējušie skolēni visās izglītības pakāpēs tiek uzņemti parastajās klasēs un apmeklē visas parastās mācību stundas.

Tie nesen imigrējušie skolēni, kuru mācībvalodas prasmju līmenis ir zemāks vai kuri to neprot nemaz, parasti tiek iekļauti sagatavošanas klasēs vai apmeklē sagatavošanas stundas ⁽¹³⁾. Sagatavošanas klases tiek organizētas trīs veidos:

- skolēni tiek iekļauti parastajās klasēs un apmeklē lielāko daļu parasto mācību stundu, bet dažas mācību stundas notiek atsevišķās grupās;
- lielāko daļu mācību stundu skolēni apgūst atsevišķās grupās, bet dažās mācību stundās pievienojas parasto klašu skolēniem. Lielākoties tās ir sporta, mākslas un mūzikas stundas, kurās viņi var sazināties un iesaistīties pat ar ierobežotām valodas prasmēm;
- skolēni visas mācību stundas apgūst atsevišķās grupās.

Saskaņā ar pētniecisko literatūru sagatavošanas klasēs vai stundās vairāk laika var veltīt mācībvalodas mācīšanai un apguvei nekā tad, ja skolēni jau no sākuma tiek pilnīgi integrēti parastajā izglītībā. (Koehler, 2017) Tomēr ir secināts arī tas, ka sagatavošanas klases un stundas kavē integrēšanos, jo migrantu izcelsmes skolēni ir nošķirti no attiecīgajā valstī dzimušajiem līdziniekiem. Turklāt, ja pārāk liela uzmanība tiek pievērsta mācībvalodas apguvei, var tikt kavēts migrantu izcelsmes skolēnu mācību progress pat tik lielā mērā, ka citus izglītības satura priekšmetus viņi vairs nemācās. (Nilsson & Bunar, 2016)

Apzinoties, ka ilgstoši nodalīta izglītības ieguve var negatīvi ietekmēt nesen imigrējušo skolēnu izglītības rezultātus un sociālo integrāciju, 21 ⁽¹⁴⁾ no 33 izglītības sistēmām, kurās ir sagatavošanas klases vai stundas, ir noteikts, cik ilgi migrantu izcelsmes skolēni var mācīties atsevišķi; vairumā gadījumu tas ir viens vai divi gadi. Pielāgots atbalsts valodas apguvē vai mācībās nesen imigrējušajiem skolēniem tomēr tiek sniegts ilgāk – arī vispārējās izglītības ieguves laikā.

⁽¹¹⁾ BE de, BG, CZ, DK, DE, ES, FR, HR, IT, CY, LU, MT, RO, SI, SK, FI, SE, CH, LI, ME, RS.

⁽¹²⁾ BE de, BG, DK, DE, ES, FR, CY, LU, MT, NL, AT, PT, RO, FI, SE, CH, LI, ME.

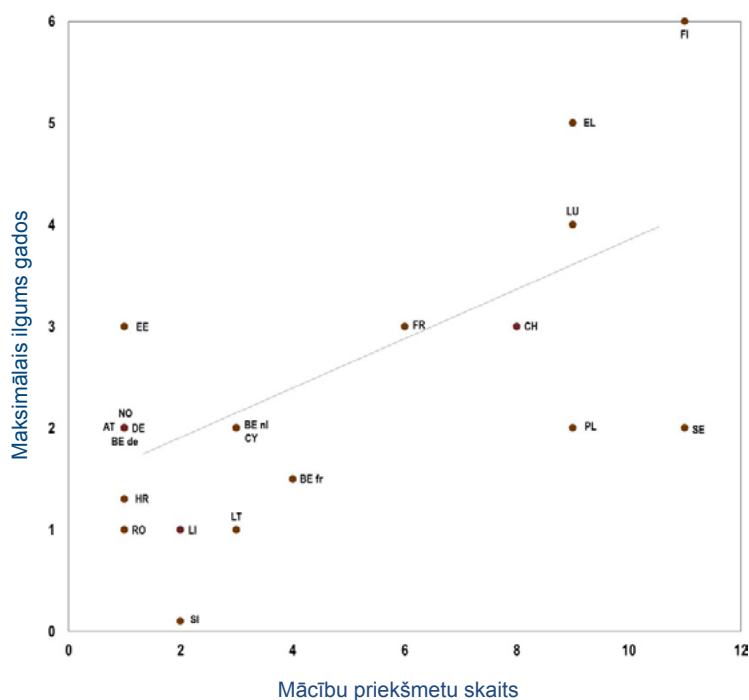
⁽¹³⁾ Sagatavošanas klases – dažās valstīs tās sauc arī par uzņemšanas klasēm vai pārejas klasēm – ir atsevišķas klases vai mācību stundas, kurās nesen imigrējušie skolēni intensīvi apgūst valodu un dažkārt arī pielāgotas citu priekšmetu programmas, lai pēc tam viņi spētu labāk iekļauties parastajās klasēs. (European Commission/ EACEA/Eurydice, 2017)

⁽¹⁴⁾ BE fr, BE de, BE nl, DE, EE, EL, FR, HR, IT, CY, LT, LU, AT, PL, RO, SI, FI, SE, CH, LI, NO.

Cits veids, kā augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes mēģina ierobežot sagatavošanas klašu, iespējams, negatīvo ietekmi uz migrantu izcelsmes skolēnu mācībām, ir bagātīgs izglītības saturs, kas nodrošina ne vien mācībvalodas, bet arī citu mācību priekšmetu apguvi. 13⁽¹⁵⁾ no 33 izglītības sistēmām, kurās ir sagatavošanas klases, augstākā līmeņa noteikumi vai rekomendācijas paredz, ka papildus mācībvalodai šajās klasēs ir jāapgūst arī citi mācību priekšmeti, īpaši pamatpriekšmeti – matemātika, svešvalodas, dabaszinātnes u. c.

Kā redzams 4. attēlā, dažās valstīs, piemēram, Grieķijā, Francijā, Luksemburgā, Somijā un Šveicē, kur nesen imigrējušie skolēni sagatavošanas klasēs vai stundās var pavadīt pat sešus gadus, oficiālajos dokumentos ir norādīts, ka būtu jāaptver relatīvi daudz mācību priekšmetu. Turpretim Rumānijā un Slovēnijā sagatavošanas klasēs vai stundās uzmanība tiek pievērsta tikai vienam vai diviem mācību priekšmetiem, un tas saskan ar faktu, ka mācībām šajās klasēs atvēlētais laiks ir salīdzinoši īss un ir rekomendēts, ka pārējos vispārējās izglītības priekšmetus skolēniem vajadzētu apgūt parastajās klasēs.

4. attēls. Maksimālais sagatavošanas klasēs vai stundās pavadītais laiks (gados) un aptverto mācību priekšmetu skaits; sākumskolas izglītība, vispārējā vidējā izglītība un SPIA (ISCED 1–3), 2017./18. māc. g.

Paskaidrojums

Šis attēls ir balstīts uz I.2.8. attēlu I.2. nodaļā „Izglītības pieejamība” un I.3.1. attēlu I.3. nodaļā „Valodas, mācību un psihosociālais atbalsts”.

Avots: Eurydice

2. Atbalsts valodas apgūvē lingvistiski un kulturāli daudzveidīgā vidē

Lai skolēni varētu apgūt mācību programmu un izmantot skolas sniegtās izglītības iespējas, viņiem ir labi jāprot mācībvaloda. Izglītības ieguve lielā mērā ir atkarīga no skolēna rakstpratības līmeņa mācībvalodā. Tas attiecas uz visiem izglītības ieguvējiem, bet jo īpaši uz sociāli mazaizsargātajiem, starp kuriem ir arī dažas migrantu izcelsmes skolēnu kategorijas. (European Commission, 2017) Nozīmīgi ir arī plašāki sociālie jautājumi: tam, ka visiem bērniem tiek nodrošinātas iespējas īstenot savu potenciālu izglītības ieguvē, ir svarīga loma demokrātiskākas un vienlīdzīgākas sabiedrības veidošanā.

⁽¹⁵⁾ BE fr, BE nl, DK, EL, FR, CY, LT, LU, MT, PL, FI, SE, CH.

Valodas jautājumi neaprobežojas tikai ar mācībvalodas mācīšanu. Zinātnisko pētījumu rezultāti liecina: tas, ka tiek ņemti vērā ar valodu un kultūru saistītie skolēnu apstākļi, pozitīvi ietekmē skolēnu labsajūtu un sekmes skolā. (Thomas and Collier, 1997; Cummins, 2001; Garcia, 2009) Iepriekš aplūkoto statistikas dati rāda, ka tie sākumskolas skolēni, kuri mājās runā no mācībvalodas atšķirīgā valodā, izjūt mazāku piederību pie skolas un ir pakļauti lielākam ietekmēšanas riskam skolā.

Mācībvalodas, mājās lietotās valodas un visu pārējo mācību priekšmetu mācīšana notiek vidē, kas var (vai nevar) veicināt lingvistisko un kulturālo daudzveidību. Šādas vides radīšanai var izmantot starpkultūru izglītību, jo tā sekmē tādas kopīgas mācību un dzīves telpas izveidi, kurā visi skolēni neatkarīgi no viņu valodas vai kultūras var iesaistīties dialogā, apzināties to, kas par spīti atšķirībām viņiem ir līdzīgs, izrādīt cieņu citam pret citu un, iespējams, mainīt to, kā viņi uztver sevi un citus.

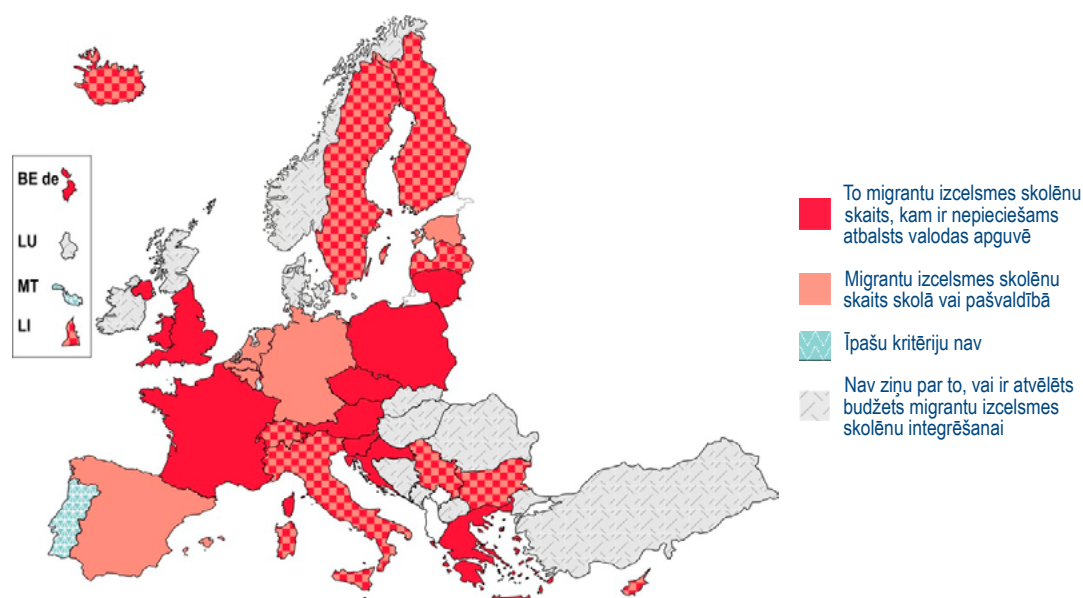
Mācībvalodas mācīšana

Mācībvalodas mācīšana migrantu izcelsmes skolēniem ir īpaši grūts uzdevums, jo bieži tā ir otrā vai papildu valoda, kas ir jāapgūst pietiekami labi, lai tajā varētu mācīties citus priekšmetus. Mācībvalodas prasme arī atvieglo socializāciju skolā. Šo iemeslu dēļ ikvienā visaptverošā izglītības politikā, kas cenšas uzlabot migrantu izcelsmes skolēnu integrāciju skolā, ir jābūt paredzētiem īpašiem ar mācībvalodas mācīšanu saistītiem pasākumiem.

Piešķirot finansējumu, bieži tiek izmantots kritērijs „to migrantu izcelsmes skolēnu skaits, kam ir nepieciešams atbalsts valodas apgūvē”.

Apmēram divas trešdaļas no tām augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādēm Eiropā, kuras ir atvēlējušas budžeta līdzekļus migrantu izcelsmes skolēnu integrēšanai skolā, atzīst mācībvalodas būtisko lomu un, piešķirot finansējumu, izmanto kritēriju „to migrantu izcelsmes skolēnu skaits, kam ir nepieciešams atbalsts valodas apgūvē” (sk. 5. attēlu). Dažās valstīs izglītības pārvaldes iestādes izmanto arī citus kritērijus, piemēram, „migrantu izcelsmes skolēnu skaits skolā vai pašvaldībā”.

5. attēls. Galvenie finansējuma piešķiršanas kritēriji migrantu izcelsmes skolēnu integrācijas veicināšanai; sākumskolas izglītība, vispārējā vidējā izglītība un SPIA (ISCED 1–3), 2017./18. māc. g.

Avots: Eurydice

Paskaidrojums

Šis attēls ir atrodams I.1. nodaļā „Pārvaldība” (sk. I.1.8. attēlu).

Nesen imigrējušo skolēnu mācībvalodas prasmju sākotnējā vērtēšana tiek izmantota ne tikai tam, lai pieņemtu lēmumu par uzņemšanu skolā; tā skolotājiem sniedz nepieciešamo informāciju, lai viņi varētu saplānot mācību stundas un sniegt atbalstu katram skolēnam atbilstoši viņa vajadzībām valodas apguves ziņā. Piemēram, Austrijā nesen ir ieviesti politikas pasākumi saistībā ar mācībvalodas prasmju pārbaudi. Šie pasākumi atšķiras ar to, ka vācu valodas prasmju pārbaude pirms skolas gaitu sākšanas notiek visiem skolēniem – gan tiem, kas dzimuši Austrijā, gan imigrantiem.

Visas augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes Eiropā, izņemot Apvienoto Karalisti (Angliju), Bosniju un Hercegovinu un Bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku, ir pieņēmušas noteikumus vai rekomendācijas par papildu nodarbībām visās vai dažās izglītības pakāpēs, lai migrantu izcelsmes skolēni varētu apgūt mācībvalodu vai nu mācību stundu laikā, vai pēc tām. Šīs papildu nodarbības var notikt sagatavošanas klases ietvaros. Daudzās izglītības sistēmās, kur šīs nodarbības vada skolā strādājošie skolotāji, augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes ir paredzējušas, ka šiem skolotājiem ir jābūt papildu kvalifikācijai, piemēram, mācībvalodas kā otrās vai papildu valodas mācīšanā.

Skolas mācību programma kā plašāka sistēma, kurā tiek mācīta mācībvaloda, var atvieglot šīs valodas apguvi. Vairākas augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes Eiropā ir atzinušas mācībvalodas starpnozaru aspektu. Piemēram, 15 augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes ⁽¹⁶⁾ par īpašu politikas uzdevumu ir noteikušas to, lai skolotāji prastu un būtu kvalificēti mācīt priekšmetus mācībvalodā tiem skolēniem, kam tā ir otrā vai papildu valoda. 22 augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes ⁽¹⁷⁾ organizē vai atbalsta pastāvīgas profesionālās pilnveides nodarbības, kurās skolotāji šīs prasmes var apgūt.

Desmit izglītības sistēmu detalizētāka analīze ziņojuma otrajā daļā rāda, ka tās visas mācībvalodu uzskata par starpnozaru kompetenci. Tas nozīmē, ka visiem skolotājiem (gan valodu, gan pārējo mācību priekšmetu skolotājiem) ir jāpalīdz visiem skolēniem, arī migrantiem, uzlabot mācībvalodas prasmes.

Trijās no desmit izglītības sistēmām (Vācijā (Brandenburgā), Austrijā un Somijā) valodas izpratnes uzlabošana ⁽¹⁸⁾ ir izglītības satura starpnozaru mērķis. Valodas izpratnes attīstīšana, mācoties gan valodas, gan ar valodu nesaistītus priekšmetus, ļauj labāk saprast valodniecības jautājumus; tas savukārt atvieglo valodas apguvi un palīdz skolēniem sasniegt augsta līmeņa valodas prasmes. (*Svalberg, 2007*) Somijā valodas izpratne tiek uzskatīta par būtisku skolas kultūras aspektu, kas katru skolu padara par „kopienu ar valodas izpratni”. Šajā gadījumā šis jēdziens aptver dažādus skolā būtiskus valodas apguves aspektus: tas uzsver valodas lielo nozīmi mācībās, mijiedarbībā un sadarbībā, kā arī identitātes veidošanā un socializācijā.

Papildus mācībvalodas apguves starpnozaru pieejai Zviedrijas un Somijas izglītības sistēmā ir izstrādāta izglītības programma mācībvalodas kā otrās valodas apguvei. Somijā to apgūst tie skolēni, kas mājās runā no zviedru un somu valodas atšķirīgā valodā un kam šādas mācības ir nepieciešamas, savukārt Zviedrijā tā ir pieejama plašākai skolēnu grupai, bet arī tikai nepieciešamības gadījumā. Abās valstīs šo izglītības programmu var apgūt visu skolas izglītības laiku.

Mājās lietotās valodas mācīšana

Trīspadsmit Eiropas izglītības sistēmās ⁽¹⁹⁾ ir pieņemti noteikumi vai rekomendācijas par mājās lietotās valodas mācīšanu skolā, tomēr tas notiek reti un to ierobežo noteikti nosacījumi (piemēram, minimālais skolēnu skaits). Tajās izglītības sistēmās, kur augstākā

⁽¹⁶⁾ BG, DE, EE, EL, IT, CY, LT, LU, MT, PT, SE, IS, ME, NO, RS.

⁽¹⁷⁾ BE de, BG, CZ, DE, EE, IE, ES, EL, CY, LV, LU, MT, AT, PT, SI, SK, FI, CH, IS, LI, ME, NO.

⁽¹⁸⁾ Valodas izpratne ir indivīda jutīgums un apzināta sapratne saistībā ar valodas dabu un lomu cilvēka dzīvē. (*Donmall, 1985*) Tā aptver tādas jomas kā precīzas zināšanas par valodu un apzināta uztvere un jutīgums, valodu mācoties, mācot un izmantojot. (*Association for Language Awareness, 2012, citēts Ellis, 2012*)

⁽¹⁹⁾ DK, DE, EE, ES, IT, LV, LT, AT, SI, SE, CH, IS, NO.

Migrantu izcelsmes skolēniem ļoti reti ir iespēja skolā mācīties mājās lietoto valodu.

līmeņa izglītības politika šajā jautājumā nav izstrādāta, no skolotājiem tomēr dažkārt gaida, lai viņi mācību procesā atrastu vietu arī skolēnu mājās lietotajai valodai. Tā tas ir, piemēram, Francijā, Portugālē un Apvienotajā Karalistē (Anglijā), kur mājās lietotā valoda galvenokārt tiek izmantota kā palīglīdzeklis, kas migrantu izcelsmes skolēniem palīdz labāk apgūt mācībvalodu.

Lielākajā daļā no desmit sīkāk izpētītajām izglītības sistēmām (Vācijā (Brandenburgā), Spānijā (Katalonijā), Itālijā, Austrijā, Slovēnijā un Zviedrijā) oficiālajos dokumentos teikts, ka galvenais mājās lietotās valodas mācīšanas mērķis ir tās saglabāšana un popularizēšana. Dokumentos ir arī norādīts, ka mājās lietotās valodas mācīšana uzlabo migrantu izcelsmes skolēnu starpkultūru kompetences. Visbeidzot, tā migrantu izcelsmes skolēniem palīdz veidot savu (multikulturālo) identitāti un līdz ar to atvieglo viņu integrēšanos skolā. Austrijā un Zviedrijā mājās lietotās valodas apguve tiek uzskatīta par visa skolas izglītības procesa pamatu. Citiem vārdiem sakot, tiek uzskatīts, ka tā uzlabo migrantu izcelsmes skolēnu sekmes un labsajūtu. Zviedrijā, kur augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes ir paredzējušas ļoti plašu vērtēšanas procedūru, tiek vērtētas arī migrantu izcelsmes skolēnu mājās lietotās valodas prasmes.

Somija ir vienīgā no desmit atlasītajām izglītības sistēmām, kur tiek uzskatīts, ka mājās lietotās valodas mācīšana sekmē visu izglītības ieguvēju divvalodību un daudzvalodību. Šajā valstī augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes orientējas uz lingvistiski un kulturāli daudzveidīgu skolas vidi, tāpēc visas skolā pārstāvētās valodas tiek augstu vērtētas un izmantotas – tās visas pieder pie skolas kultūras. Izglītības saturs veicina daudzvalodību un cenšas attīstīt skolēnu valodas izpratni.

Austrija, Zviedrija un Somija ir vienīgās no desmit atlasītajām izglītības sistēmām, kur augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes ir izstrādājušas speciālu izglītības programmu mājās lietotās valodas mācīšanai.

Mājās lietotās valodas skolotāji vai nu ir ieradušies no ārvalstīm, vai ir dzimuši un izglītību ieguvuši tajā valstī, kur viņi māca valodu.

Tikai septiņās no 42 izglītības sistēmām (Spānijā, Itālijā, Austrijā, Somijā, Zviedrijā, Šveicē un Norvēģijā) augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes ir pieņēmušas rekomendācijas vai noteikumus par to, kāda kvalifikācija ir nepieciešama, lai vadītu mājās lietotās valodas nodarbības. Desmit izglītības sistēmu analīze liecina, ka tās izglītības sistēmas, kur tiek mācīta mājās lietotā valoda, var iedalīt divās kategorijās. Pirmajā grupā ir tās izglītības sistēmas, kur mājās lietotās valodas skolotāji galvenokārt nāk no valsts, kur runā šajā valodā, līdz ar to sākotnējo pedagoģisko izglītību viņi ir ieguvuši šajā valstī. Tā tas ir Spānijā (Katalonijā) un Itālijā, kur ir izveidota sadarbība ar ārvalstīm, lai varētu mācīt konkrētas valodas. Otrajā grupā ir tās izglītības sistēmas (Vācija (Brandenburga), Austrija, Slovēnija, Zviedrija un Somija), kur mājās lietotās valodas skolotāju kvalifikācija un izcelsme ir dažādas: viņi var būt no ārvalstīm vai arī būt pirmās vai otrās paaudzes imigranti, kas izglītību ieguvuši Eiropā.

Starpkultūru izglītība

Eiropas valstu lielākajā daļā starpkultūru izglītība valsts izglītības satura norādēs ir minēta kā mācību priekšmets vai tēma. Tā var tikt uzskatīta arī par skolas kultūras aspektu vai aplūkota īpašās dienās vai projektos.

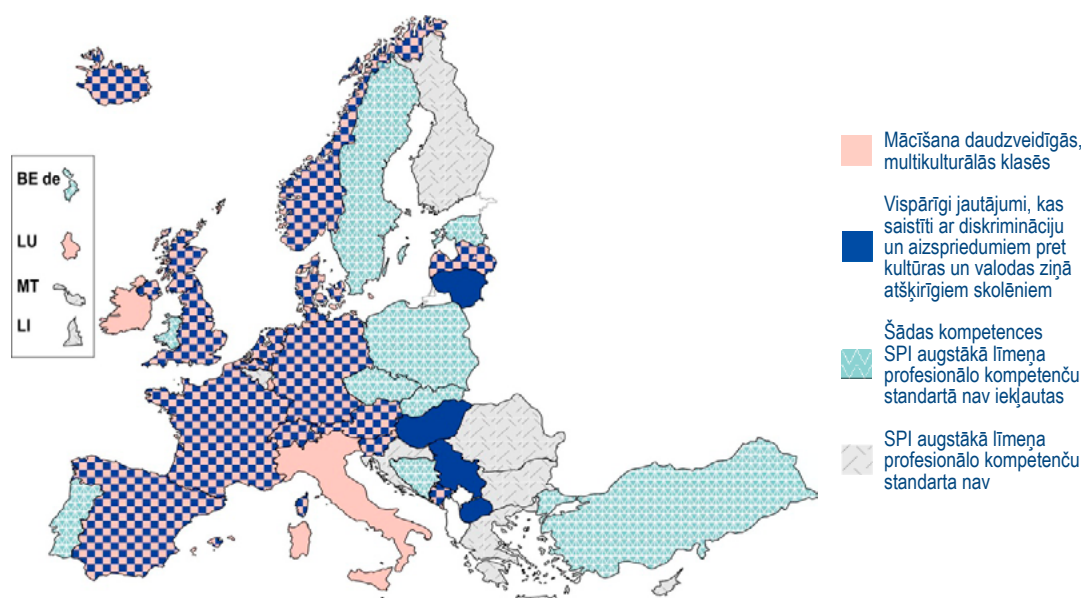
Desmit atlasīto izglītības sistēmu oficiālo dokumentu sīkāka analīze liecina, ka starpkultūru izglītības īstenošana dažādās valstīs būtiski atšķiras. Deviņās no desmit izglītības sistēmām tā ir valsts izglītības satura daļa. Izņēmums ir Portugāle, kur starpkultūru izglītība tiek īstenota ar vairāku atsevišķu iniciatīvu un projektu palīdzību, tomēr, sākot no 2018./19. mācību gada, starpkultūru izglītība ir iekļauta izglītības programmā „Pilsoniskums un attīstība”.

Zviedrijā un Itālijā tas ir princips, uz kā balstās viss izglītības saturs: starpkultūru izglītību tur uzskata par izglītības sistēmas atbildi, kas skar visus skolēnus, uz mūsdienu sabiedrības arvien lielāko kulturālo daudzveidību. Vācijā (Brandenburgā), Spānijā (Katalonijā), Austrijā un Somijā starpkultūru izglītība tiek īstenota kā starppriekšmetu tēma un mācību priekšmeti, kuros tā tiek mācīta, ir norādīti izglītības satura norādēs. Visbeidzot, Francijā, Slovēnijā un Apvienotajā Karalistē (Anglijā) starpkultūru izglītība tiek mācīta konkrētos mācību priekšmetos, jo īpaši pilsoniskajā izglītībā.

Saistībā ar skolotāju izglītību un apmācību 6. attēlā redzams, ka lielākajā daļā no 42 izglītības sistēmām, kur sākotnējā pedagoģiskajā izglītībā ir jāņem vērā profesionālo kompetenču standarts, oficiālajos dokumentos ir iekļautas tādas ar starpkultūru izglītību saistītas kompetences kā prasme mācīt daudzveidīgās, multikulturālās klasēs un prasme risināt vispārīgus jautājumus, kas saistīti ar diskrimināciju un aizspriedumiem pret kultūras un valodas ziņā atšķirīgiem skolēniem. 34 izglītības sistēmās vismaz vienu no šīm divām kompetencēm skolotāji var apgūt pastāvīgas profesionālās pilnveides laikā ⁽²⁰⁾.

Starpkultūru izglītība var būt izglītības princips, starppriekšmetu tēma, vai to var mācīt konkrētos mācību priekšmetos.

6. attēls. Ar starpkultūru izglītību saistītie jautājumi, kas iekļauti sākotnējai pedagoģiskajai izglītībai (SPI) paredzētajā profesionālo kompetenču standartā, 2017./18. māc. g.

Avots: Eurydice

Paskaidrojums

Šis attēls ir balstīts uz I.4.3. attēlu I.4. nodaļā „Skolotāji un skolu direktori”.

⁽²⁰⁾ BE fr, BE de, BE nl, BG, CZ, DE, EE, IE, ES, FR, HR, IT, CY, LV, LT, LU, HU, MT, AT, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK-WLS, UK-NIR, UK-SCT, CH, IS, LI, ME, RS, TR.

3. Pieeja bērnam kā personībai mācību procesā

Izglītības pārvaldes iestādes var lielā mērā atbalstīt migrantu izcelsmes skolēnus, nodrošinot tādu politiku un pasākumus, kas mudinātu skolas īstenot pieeju bērnam kā personībai, lai apmierinātu skolēnu vajadzības. Šī pieeja nozīmē to, ka papildus atbalstam valodu un citu mācību priekšmetu apgūvē skolēnam tiek sniegta palīdzība arī sociālās un emocionālās attīstības ziņā. Tā palīdz uzlabot migrantu izcelsmes skolēnu vispārējās sekmes un mazina risku gūt sliktas sekmes un agrīni pārtraukt izglītības iegūvi. (Trasberg & Kond, 2017)

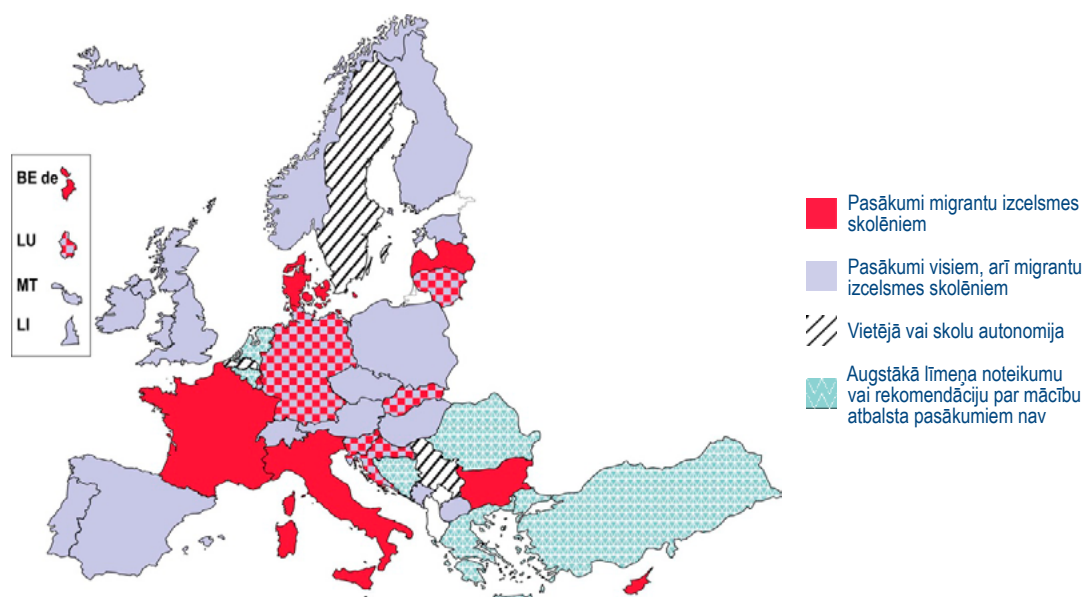
Migrantu izcelsmes skolēnu holistisko vajadzību apmierināšana

Saskaņā ar pētniecisko literatūru skolēnu akadēmiskā izaugsme un potenciāls nevar tikt pilnībā īstenoti, ja viņi nesaņem atbalstu saistībā ar savām sociālajām un emocionālajām vajadzībām. (Hamilton, 2013; Slade & Griffith, 2013; Krachman, LaRocca & Gabrieli, 2018) Tas attiecas uz visiem skolēniem, bet jo īpaši uz imigrantiem, kam var būt tādas papildu problēmas kā sociālie un kultūras šķēršļi, apstākļi, kas neļauj pilnvērtīgi iesaistīties skolas dzīvē, segregācija vai naidīgums un ietekmēšana uzņemošajā sabiedrībā. (Nilsson & Bunar, 2016; Trasberg & Kond, 2017) Tātad tikpat svarīgi kā veicināt migrantu izcelsmes skolēnu valodas prasmju apguvi un mācības kopumā, ir arī sekmēt viņu personīgo, sociālo un emocionālo attīstību, kas radītu optimālus apstākļus mācībām.

Ar mācību atbalstu saistītā politika un pasākumi vairāk ir vērsti uz skolēnu akadēmiskajām, nevis sociālajām un emocionālajām vajadzībām.

33 Eiropas izglītības sistēmās ir augstākā līmeņa noteikumi vai rekomendācijas par mācību atbalsta pasākumu sniegšanu (sk. 7. attēlu). Lielākoties šie pasākumi attiecas uz visiem skolēniem, kam nepieciešams papildu atbalsts mācībās, arī uz imigrantiem. Lai gan skolotājiem parasti ir autonomija attiecībā uz klasē izmantotajām mācīšanas metodēm, visbiežāk ir ieteikts sniegt tādu atbalstu mācībās, ko īsteno skolotāji, t. i., individualizētu mācību atbalstu un diferencētu mācīšanu. Retāk ir spēkā centralizēti noteikti ierobežojumi attiecībā uz skolēnu skaitu klasē un citu skolēnu sniegtu mācību atbalstu, piemēram, līdzinieku mācīšanos vai mentoringu.

7. attēls. Mācību atbalsta pasākumi, kas sniedzami parastajās klasēs; sākumskolas izglītība, vispārējā vidējā izglītība un SPIA (ISCED 1–3), 2017./18. māc. g.

Avots: Eurydice

Paskaidrojums

Šis attēls ir balstīts uz I.3.7. attēlu I.3. nodaļā „Valodas, mācību un psihosociālais atbalsts”.

Desmit atlasīto izglītības sistēmu oficiālo dokumentu satura sīkāka analīze liecina: lai gan tie visi paredz noteiktus atbalsta pasākumus skolēniem ar papildu vajadzībām mācībās, t. sk. migrantiem, šie pasākumi galvenokārt ir vērsti uz akadēmiskajām vajadzībām. Tādas vajadzības, kas sniedzas tālāk par kognitīvajām un ir saistītas ar migrantu izcelsmes skolēnu emocionālo un sociālo stāvokli, ir minējusi tikai Spānija (Katalonija) un netieši Portugāle, kur mācību atbalstu sniedz multidisciplināras komandas, kurās darbojas psihologi, sociālie darbinieki, starpkultūru mediatori un citi speciālisti.

Migrantu izcelsmes skolēnu sekmju un progresā pārraudzīšana un vērtēšana var palīdzēt skolām noteikt tos skolēnus, kam nepieciešams papildu atbalsts. Tomēr tikai 23 izglītības sistēmās ⁽²¹⁾ augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes šajā ziņā nodrošina skolotājiem atbalstu, piemēram, pastāvīgas vērtēšanas rīkus vai valsts pārbaudes darbus, kas izstrādāti tieši migrantu izcelsmes skolēnu zināšanu un prasmju vērtēšanai.

Desmit atlasīto izglītības sistēmu analīze liecina, ka šie rīki galvenokārt ir vērsti uz migrantu izcelsmes skolēnu valodas prasmju vērtēšanu. Izņēmums ir Spānija (Katalonija), kur atbalstu saistībā ar pastāvīgu migrantu izcelsmes skolēnu vērtēšanu skolotājiem sniedz konsultantu komandas, kas ir specializējušās valodas, starpkultūru un sociālās kohēzijas jomā. Citiem vārdiem sakot, oficiālajos dokumentos ļoti maz ir uzsvērtā migrantu izcelsmes skolēnu pārējo kompetenču un mācību vajadzību, t. sk. sociālo un emocionālo vajadzību, pastāvīgā vērtēšana.

Kaut arī politika attiecībā uz mācību atbalstu migrantu izcelsmes skolēniem ar papildu mācību vajadzībām galvenokārt ir saistīta ar akadēmiskajiem aspektiem, septiņās no desmit atlasītajām izglītības sistēmām valsts izglītības satura norādes paredz veicināt visu skolēnu sociālo un emocionālo kompetenču attīstīšanu. Tās var būt starpnozaru kompetences, kas tiek mācītas visā izglītības saturā (Somijā), tās var būt integrētas atsevišķos mācību priekšmetos (Spānijā (Katalonijā) un Slovēnijā) vai formulētas kā izglītības vispārējais mērķis (Francijā, Austrijā, Portugālē un Apvienotajā Karalistē (Anglijā)).

Bērni un jaunieši, kas attīsta savas sociālās un emocionālās prasmes, iegūst tādas iezīmes kā spēja pārvaldīt emocijas un draudzēties, risināt problēmas un tikt galā ar grūtībām; tas saistībā ar dažādām problēmām bieži izrādās efektīvāk nekā koncentrēšanās tikai uz neatliekami risināmām skolēnu problēmām. (Cefai, 2008) Tomēr migrantu izcelsmes skolēniem, kam ir sociālas un emocionālas grūtības (piemēram, ar akulturāciju vai pārcelšanos saistīto stresa izraisītāju dēļ, ietekmēšanas, naidīguma vai, iespējams, traumatiskas pieredzes dēļ), var būt lielāka nepieciešamība pēc tādiem psihosociālā atbalsta pasākumiem skolā, kas kalpo kā terapeitiski pasākumi. Lielākā daļa Eiropas izglītības sistēmu oficiālajos noteikumos un rekomendācijās ir paredzējušas uzlabot psihosociālo pakalpojumu pieejamību, kā arī sniegt īpašu atbalstu nepavadītiem nepilngadīgajiem. Francijā, Itālijā un Apvienotajā Karalistē (Anglijā) šādi pakalpojumi ir paredzēti tikai nepavadītiem nepilngadīgajiem.

Ar psihosociālo atbalstu saistīto oficiālo dokumentu analīze liecina, ka tikai četrās no desmit atlasītajām izglītības sistēmām (Spānijā (Katalonijā), Austrijā, Somijā un Zviedrijā) izglītības pārvaldes iestādes veicina psihosociālā atbalsta sniegšanu (vai nu ar īpaši sagatavota personāla, vai informatīvo materiālu palīdzību) saistībā ar migrantu izcelsmes skolēnu īpašajām vajadzībām. Pārējās valstīs, kur tiek sniegts psihosociālais atbalsts, tas ir pieejams visiem skolēniem un nav pielāgots tieši migrantu izcelsmes skolēniem. Lai gan nav šaubu, ka psihosociālā atbalsta piedāvāšana visiem skolēniem, kam tas vajadzīgs, ir svarīga, varētu būt lietderīgi sīkāk izpētīt tādu konsultāciju un atbalsta sniegšanas nepieciešamību, kas palīdzētu risināt tieši migrantu izcelsmes skolēnu problēmas. Viens variants, kā sākt, varētu būt migrantu izcelsmes skolēnu psihosociālā atbalsta pieejamības pārraudzīšana, kas patlaban tiek veikta tikai septiņās no 42 izglītības sistēmām (Spānijā, Kiprā, Latvijā, Luksemburgā, Maltā, Zviedrijā un Serbijā).

Mazāk nekā puse izglītības pārvaldes iestāžu atbalsta migrantu izcelsmes skolēnu pastāvīgu sekmju vērtēšanu, un galvenokārt tās koncentrējas uz mācībvalodu.

Vairums izglītības sistēmu veicina sociālo un emocionālo kompetenču attīstīšanu un psihosociālā atbalsta sniegšanu visiem skolēniem, t. sk. migrantiem.

(21) BE de, BG, CZ, DK, DE, IE, EL, FR, IT, CY, LV, LT, LU, AT, PT, SI, SK, FI, UK-WLS, UK-NIR, CH, LI, NO.

Atbalsts skolotājiem saistībā ar migrantu izcelsmes skolēnu holistikajām vajadzībām

Skolotāji ir galvenie, kam jāatbalsta migrantu izcelsmes skolēnu integrēšanās skolā, tomēr pētnieciskā literatūra liecina, ka skolotāji bieži jūtas nesagatavoti un nedroši, kad vienā klasē jā māca skolēni, kas pārstāv dažādas kultūras un valodas (piemēram, Nilsson & Axelsson, 2013; Sinkkonen & Kyttälä, 2014; European Commission/EACEA/Eurydice, 2015; Trasberg & Kond, 2017). Šo secinājumu apliecina arī tas, ka 28 Eiropas izglītības sistēmās ⁽²²⁾ par galveno politikas problēmu tiek uzskatīts skolotāju kompetences trūkums darbā ar daudzveidīgām, multikulturālām klasēm.

Vairums izglītības pārvaldes iestāžu cenšas sagatavot skolotājus darbam kultūras ziņā daudzveidīgās klasēs, izmantojot skolotāju izglītību un apmācību.

Cenšoties uzlabot noteiktas skolotāju kompetences un ievirzīt nākamo skolotāju izglītības programmas, lielākā daļa Eiropas izglītības sistēmu sākotnējai pedagoģiskajai izglītībai (SPI) paredzētajā profesionālās kompetences standartā ir ietvērušas tādas kompetences, kas saistītas ar mācīšanu daudzveidīgās, multikulturālās klasēs vai arī sekmē šo prasmju apguvi pastāvīgas profesionālās pilnveides pasākumos (PPP), ko organizē vai atbalsta augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes.

SPI profesionālās kompetences standarta satura analīze liecina, ka astoņās no desmit atlasītajām izglītības sistēmām (Vācijā (Brandenburgā), Spānijā (Katalonijā), Francijā, Itālijā, Austrijā, Portugālē, Slovēnijā un Apvienotajā Karalistē (Anglijā)) šajos rīkos ir uzsvērtas prasmes, kas nepieciešamas, lai mācītu migrantu izcelsmes skolēnus. Tomēr īpašas kompetences, kas sniedzas tālāk par skolotāju vispārēju iepazīstināšanu ar starpkultūru aspektu un spēju mācīt daudzveidīgās un multikulturālās klasēs, proti, prasmi ņemt vērā plašākas migrantu izcelsmes skolēnu vajadzības, ir uzsvērtas tikai Portugālē un Slovēnijā. Šo valstu profesionālās kompetences standartā ir uzsvērta skolotāju loma migrantu izcelsmes skolēnu individuālo mācību vajadzību apmierināšanā, kā arī viņu vispārējās labsajūtas nodrošināšanā, palīdzot viņiem sajūst, ka viņu individuālā un kulturālā identitāte skolā tiek pieņemta un cienīta.

PPP jomā sešās no desmit atlasītajām izglītības sistēmām (Vācijā (Brandenburgā), Spānijā, Itālijā, Slovēnijā, Somijā un Zviedrijā) tiek organizēti vai atbalstīti kvalifikācijas celšanas pasākumi, lai uzlabotu skolotāju izpratni par migrantu izcelsmes skolēnu akadēmiskajām, sociālajām un emocionālajām vajadzībām. Gan tas, gan atziņas par SPI profesionālās kompetences standartiem liecina: lai gan augstākās izglītības iestādēm ir autonomija pedagoģiskās izglītības programmu izstrādē, augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes var būtiski ietekmēt apgūstamās zināšanas un prasmes un, iespējams, arī skolotāju attieksmi, lai viņi būtu labāk sagatavoti apmierināt migrantu izcelsmes skolēnu holistikās vajadzības savā klasē.

Skolotāju asistentu un starpkultūru mediatoru piesaistīšana, lai sekmētu migrantu izcelsmes skolēnu integrēšanu skolā, tiek izmantota nepietiekami.

Skolotāji, protams, nav vienīgie, kas gādā, lai migrantu izcelsmes skolēni veiksmīgi integrētos skolā. Ziņojums liecina, ka šajā procesā ir iesaistīti arī daudzi citi speciālisti, piemēram, skolu konsultanti, sociālie pedagogi, psihologi, sociālie darbinieki u. c. Detalizētāk ir aplūkoti divu veidu darbinieki, kas šajā ziņā sniedz efektīvu atbalstu: skolotāju asistenti un starpkultūru mediatori.

Spānija (Katalonija) ir vienīgā no desmit izglītības sistēmām, kur tiek piesaistīti skolotāju asistenti (kam ir tāds pats statuss kā pārējiem skolotājiem), kuru uzdevums ir nodrošināt ne vien migrantu izcelsmes skolēnu akadēmisko progresu, bet arī sekmēt viņu vispārējo labsajūtu skolā.

Starpkultūru mediatoru piesaistīšanu atbalsta tikai 13 no 42 izglītības sistēmām ⁽²³⁾. Oficiālajos dokumentos šo speciālistu izmantošana ir paredzēta, lai atbalstītu migrantu izcelsmes skolēnu sākotnējo integrāciju gan akadēmiskajā, gan sociālajā jomā. Ņemot vērā

⁽²²⁾ BE, NL, BG, CZ, DE, EE, EL, ES, IT, CY, LV, LT, LU, MT, AT, PT, RO, SI, FI, SE, UK-ENG, UK-WLS, UK-NIR, CH, IS, LI, ME, NO, TR.

⁽²³⁾ CZ, DE, ES, IT, CY, LU, AT, PL, SI, UK-WLS, UK-NIR, CH, LI.

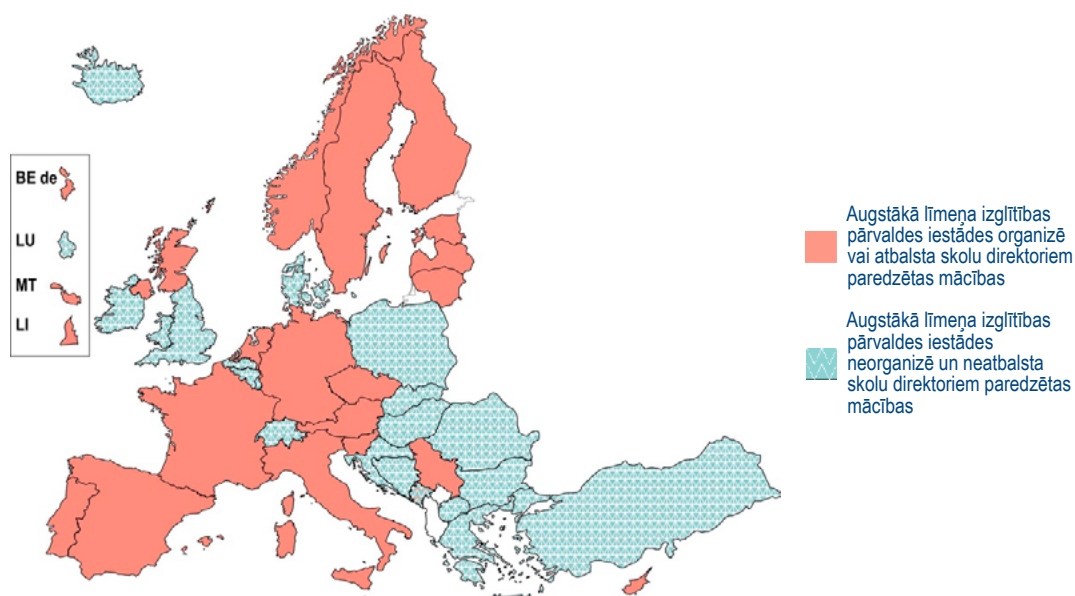
gan skolotāju asistentu, gan starpkultūru mediatoru spēju apmierināt migrantu izcelsmes skolēnu holistikās vajadzības, varētu būt lietderīgi sīkāk izpētīt šo speciālistu iespējamo lomu un ietekmi.

Skolu direktoru, vecāku un citu vietējās sabiedrības pārstāvju iesaistīšana

„Mācību vides pieeja” ir uz sadarbību vērsta pieeja, kurā ir iesaistīti skolotāji, skolu direktori, citi izglītības nozares speciālisti, kā arī vecāki un vietējās sabiedrības pārstāvji. Pētījumā konstatēts, ka šī pieeja būtiski uzlabo migrantu izcelsmes skolēnu holistisko vajadzību risināšanu un pastāvīga skolēnu progresa nodrošināšanu.

Skolu direktori var lielā mērā koordinēt migrantu izcelsmes skolēniem nepieciešamos valodas apguves, mācību un sociāli emocionālā atbalsta pasākumus. 8. attēlā redzams, ka 22 Eiropas izglītības sistēmās augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes organizē vai atbalsta skolu direktoriem paredzētās mācības un sadarbības pasākumus, kā arī sagatavo atbalsta materiālus, lai palīdzētu skolu direktoriem migrantu izcelsmes skolēnu integrēšanā skolā.

8. attēls. Skolu direktoriem paredzētās programmas, kursi vai citi pasākumi integrācijas sekmēšanai, 2017./18. māc. g.

Tikai pusē izglītības sistēmu skolu direktoriem tiek sniegts atbalsts saistībā ar migrantu izcelsmes skolēnu integrēšanu skolā.

Avots: Eurydice

Paskaidrojums

Šis attēls ir balstīts uz I.4.8. attēlu I.4. nodaļā „Skolotāji un skolu direktori”.

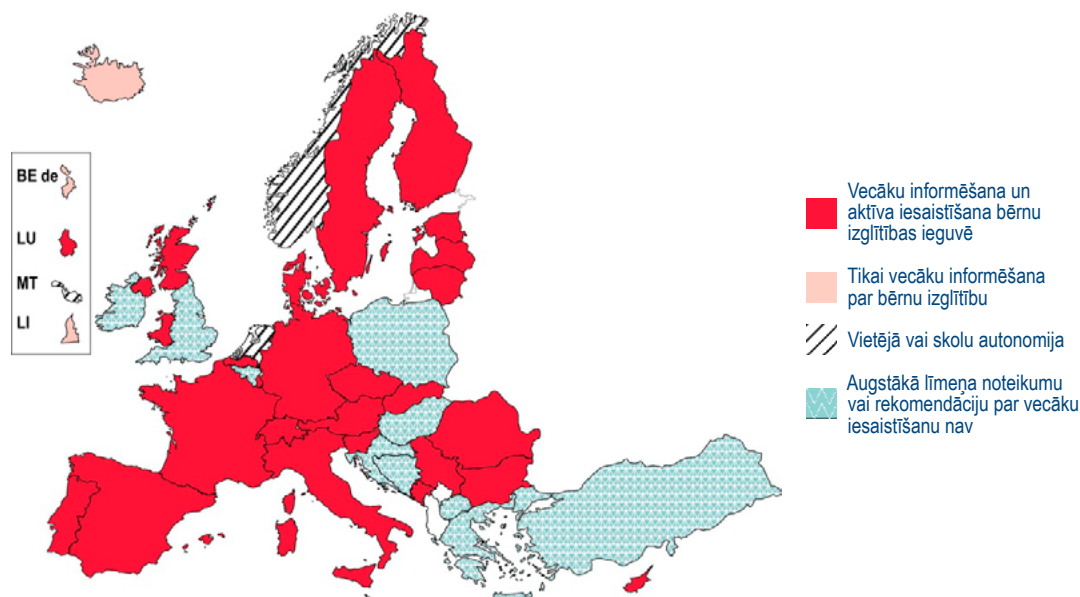
Datu analīze saistībā ar skolu direktoru lomu tādās mācību vides pieejas īstenošanā, kurā tiek pievērsta uzmanība migrantu izcelsmes skolēnu holistikajām vajadzībām, liecina, ka tikai vienā no desmit atlasītajām izglītības sistēmām – Zviedrijā – tiek uzlabota skolu direktoru izpratne tādām sociālajām, emocionālajām un garīgās veselības vajadzībām (t. sk. par hronisku stresu un traumatisku pieredzi), kuras var ietekmēt migrantu izcelsmes skolēnu sekmes.

Aptuveni divas trešdaļas izglītības pārvaldes iestāžu veicina vecāku iesaistīšanos skolas dzīvē un sniedz viņiem informāciju par skolēnu akadēmisko attīstību.

Reaģējot uz dažādām migrantu izcelsmes skolēnu atbalsta vajadzībām, ir būtiski iesaistīt arī vecākus vai aprūpētājus. (Trasberg & Kond, 2017) Ziņojuma sekundārā analīze saistībā ar vecāku atbildēm apsekojumā *PIRLS 2016* liecina, ka aptuveni pusē apsekojumā iesaistīto Eiropas valstu ārzemēs dzimušo skolēnu vecāki un skolēni, kas mājās nerunā mācībvalodā, skolu uztver pozitīvāk nekā attiecīgajā valstī dzimušo skolēnu vecāki vai tie, kas mājās runā mācībvalodā. Šie vecāki uzskata, ka viņu bērns skolā saņem atbalstu mācībās un viņi ir pietiekami informēti par bērna progresu. Tomēr saskaņā ar skolu direktoru ziņoto tajās skolās, kur ir liels to skolēnu īpatsvars, kuri mājās nerunā mācībvalodā, vecāki iesaistās mazāk nekā tajās skolās, kur vairums skolēnu mājās runā mācībvalodā.

Lai stiprinātu saikni ar migrantu izcelsmes skolēnu vecākiem un gūtu labumu no pozitīvās ietekmes, ko var dot viņu iesaistīšanās bērnu izglītošanās procesā, 26 Eiropas izglītības sistēmās ir pieņemti augstākā līmeņa noteikumi vai rekomendācijas, kas mudina skolas informēt vecākus, kā arī aktīvi iesaistīt viņus izglītības ieguves procesā (sk. 9. attēlu). Šādas iniciatīvas ir, piemēram, mācību programma migrantu izcelsmes skolēnu vecākiem, lai uzlabotu viņu spējas atbalstīt bērnus (Francijā) un migrantu izcelsmes skolēnu vecāku informēšana par skolas mācību programmu, lai viņi labāk izprastu un spētu labāk atbalstīt savus bērnus (Apvienotajā Karalistē (Ziemeļīrijā)).

9. attēls. Mērķi un darbības saistībā ar migrantu izcelsmes skolēnu vecāku iesaistīšanu; sākumskolas izglītība, vispārējā vidējā izglītība un SPIA (*ISCED 1–3*), 2017./18. māc. g.

Avots: *Eurydice*

Paskaidrojums

Šis attēls ir atrodams I.3. nodaļā „Valodas, mācību un psihosociālais atbalsts” (sk. I.3.10. attēlu).

Desmit atlasīto izglītības sistēmu oficiālo dokumentu analīze rāda, ka tikai divās no tām (Spānijā (Katalonijā) un Slovēnijā) ir paredzēta vispusīga vecāku iesaistīšana. Abās izglītības sistēmās tiek uzsvērta vecāku spēja veicināt bērnu fizisko, kognitīvo, sociālo un emocionālo attīstību, kā arī risināt dažādas psihosociālās grūtības. Turpretim pārējās izglītības sistēmās uzmanība tiek pievērsta tikai vecāku iesaistīšanai bērnu izglītības akadēmisko aspektu risināšanā. Tā kā vecāku izpratne par savu bērnu sociālo un emocionālo attīstību un labsajūtu var būt lielāka nekā viņu izpratne un spēja iesaistīties izglītības jautājumu risināšanā, vecāku lomu migrantu izcelsmes skolēnu atbalstīšanā sociālo un emocionālo vajadzību ziņā skolā būtu vērts izpētīt sīkāk.

Zinātniski pētnieciskajā literatūrā ir uzsvērtā ne vien migrantu izcelsmes skolēnu vecāku iesaistīšana, bet arī tas, cik svarīga šādu skolēnu integrācijā ir skolu sadarbība ar ārējiem speciālistiem un organizācijām (piemēram, sociālajiem un veselības aprūpes dienestiem, NVO, valodu skolām, kultūras biedrībām). (Weare, 2002; Cefai et al., 2014; Hunt et al., 2015) Augstākā līmeņa noteikumu un rekomendāciju analīze liecina, ka tikai piecas no desmit atlasītajām izglītības sistēmām (Vācija (Brandenburga), Spānija (Katalonija), Itālija, Portugāle un Slovēnija) mudina skolas un skolotājus cieši sadarboties ar vietējām organizācijām, bet tikai Spānija (Katalonija) paredz šo sadarbību ne vien saistībā ar skolēnu akadēmiskās attīstības un progresā veicināšanu, bet arī ar psihosociālo vajadzību apmierināšanu. Lai nodrošinātu to, ka integrācijas procesā tiek ņemtas vērā migrantu izcelsmes skolēnu holistiskās vajadzības, vairāk būtu jāsekmē mācību vides pieeja, kas veicina visu galveno šī procesa dalībnieku, arī plašākas sabiedrības pārstāvju, iesaistīšanos.

4. Politikas pieeju vispusīgums

Ziņojumā apkopotie dati liecina, ka migrantu izcelsmes skolēnu integrācija skolā ir jautājums, kura risināšanai (iespējams, vairāk nekā jebkura cita izglītības jautājuma risināšanai) ir vajadzīga vispusīga politika. Tas nozīmē ne vien politikas pasākumus visās iepriekš minētajās jomās, bet arī dažādu politikas jomu un līmeņu pārstāvju un vietējās sabiedrības iesaistīšanos.

Ja risināmās problēmas ir sarežģītas – tādas, kas ietekmē vairākas politikas jomas un ieinteresētās puses, kā arī prasa lielus resursus, –, augstākās pārvaldes iestādes var pieņemt visaptverošu stratēģiju vai rīcības plānu. 25 Eiropas izglītības sistēmās ⁽²⁴⁾ augstākās pārvaldes iestādes ir pieņēmušas speciālu vai plašāku stratēģiju vai rīcības plānu šīs problēmas risināšanai. Desmit no tām (Vācija, Grieķija, Spānija, Itālija, Kipra, Portugāle, Slovēnija, Somija, Apvienotā Karaliste (Ziemeļīrija) un Šveice) izglītības jomai ir pieņēmušas speciālu stratēģiju, bet citās ir izstrādāta plašāka stratēģija, piemēram, sociālās integrācijas vai valodas apguves veicināšanai, kurā ir aplūkota arī integrācija skolā. Vairums šo stratēģiju ir pieņemtas nesen un ir paredzētas trīs gadu posmam.

Tajās izglītības sistēmās, kur nav augstākā līmeņa stratēģijas migrantu izcelsmes skolēnu integrēšanai skolā, var tikt īstenotas vairākas attiecīgās politikas nostādnes un pasākumi. Ziņojumā apkopoto iepriekš minēto izglītības politikas nostādņu un pasākumu kopsavilkums liecina, ka vairumā Eiropas valstu ir pieņemti augstākā līmeņa noteikumi vai rekomendācijas daudzās ar migrantu izcelsmes skolēnu integrēšanu skolā saistītajās politikas jomās. Dažās valstīs izglītības sistēmas īpatnību dēļ augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes lēmumu pieņemšanu dažās no šīm politikas jomām ir deleģējušas pašvaldībām vai skolām, savukārt citur augstākā līmeņa izglītības pārvaldes iestādes noteiktām politikas jomām nepievēršas vispār. To var būt izraisījuši vairāki faktori, t. sk. demogrāfiskie, sociālie, ekonomiskie un politiskie, ko šajā ziņojumā nav paredzēts pētīt.

Tātad ziņojuma pirmajā daļā uzmanība galvenokārt ir pievērsta tam, vai valstīs ir pieņemti augstākā līmeņa noteikumi vai rekomendācijas par migrantu izcelsmes skolēnu integrēšanu skolā (tas ir labs sākumpunkts, lai analizētu dažādas ar izglītības iestādēm saistītas politikas jomas), tomēr, lai gūtu izpratni par politikas pieeju vispusīgumu, ir nepieciešama arī detalizēta šo augstākā līmeņa noteikumu vai rekomendāciju satura analīze, kas ir atrodamā šī ziņojuma otrajā, analītiskajā, daļā attiecībā uz desmit atlasītajām izglītības sistēmām.

Oficiālajos dokumentos vairāk būtu jāuzsver nepieciešamība sadarboties ar ārējiem speciālistiem un vietējām iestādēm.

Tikai dažās izglītības sistēmās ir pieņemta speciāla augstākā līmeņa stratēģija vai rīcības plāns saistībā ar migrantu izcelsmes skolēnu integrēšanu skolā.

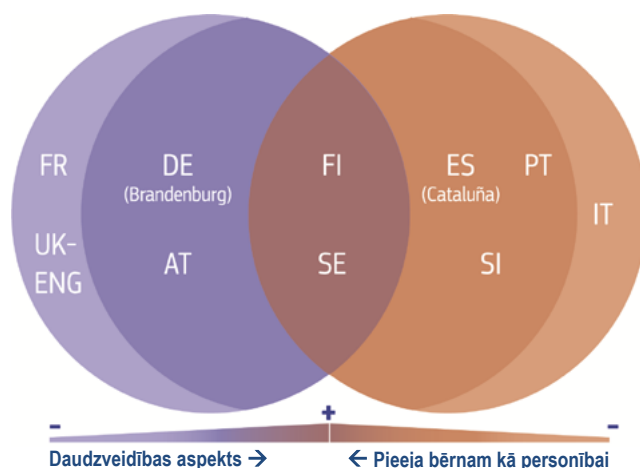
Lielākajā daļā izglītības sistēmu ir izstrādāta politika un pasākumi daudzās ar migrantu izcelsmes skolēnu integrēšanu skolā saistītās jomās.

⁽²⁴⁾ BG, CZ, DE, EE, IE, EL, ES, HR, IT, CY, LV, LT, AT, PT, RO, SI, FI, UK-WLS, UK-NIR, UK-SCT, CH, IS, ME, NO, RS.

Tikai divas no desmit atlasītajām izglītības sistēmām vienādā mērā risina ar daudzveidību saistītus jautājumus un īsteno pieeju bērnam kā personībai.

Ziņojuma otrajā daļā ir sīkāk aplūkotas vairākas politikas jomas, kas ir saistītas ar individuālu pieeju katram bērnam, t. i., tās, kas attiecas uz atbalstu valodas apguvē lingvistiski un kulturāli daudzveidīgā vidē un uz holistisku mācību atbalstu (to sauc arī par pieeju bērnam kā personībai). Lielā daļā zinātniski pētnieciskās literatūras, uz ko atsaucas šis ziņojums, ir uzsvērtā katras jomas nozīme un parādīts, ka visaptveroši un sistemātiski jautājumu par migrantu izcelsmes skolēnu integrēšanu skolā var risināt tad, ja uzmanība tiek pievērsta visām šīm jomām.

10. attēls. Uzsvērtās politikas nostādnes saistībā ar lingvistisko un kulturālo daudzveidību un pieeju bērnam kā personībai; sākumskolas izglītība, vispārējā vidējā izglītība un SPIA (ISCED 1–3), 2017./18. māc. g.

10. attēlā redzams, ka no desmit ziņojuma otrajā daļā aplūkotajām izglītības sistēmām izceļas Somija un Zviedrija, kur īstenotā politika stingri uzsvēr gan daudzveidības aspektu, gan pieeju bērnam kā personībai. Savukārt Vācijā (Brandenburgā) un Austrijā politika un pasākumi pamatā pievēršas daudzveidībai, bet neizceļas saistībā ar pieeju bērnam kā personībai. Turpretī Spānijas (Katalonijas), Portugāles un Slovēnijas politika un pasākumi neizceļas daudzveidības ziņā, bet izceļas saistībā ar pieeju bērnam kā personībai.

Avots: Eurydice

Paskaidrojums

Šis attēls ir atrodams otrajā daļā „Analīze” (sk. II.4.1. attēlu).

Kopumā ziņojuma otrajā daļā veiktā analīze apstiprina to, ka migrantu izcelsmes skolēnu integrēšanai skolā ļoti svarīga ir vispusīga politika. Šie skolēni saskaras ar daudzām problēmām, kuras var ietekmēt viņu integrēšanos un līdz ar to arī sekmes skolā, tāpēc tikai tāda politika, kurā ir ņemti vērā daudzie problēmjaudājumi un iesaistītās puses, var piedāvāt atbilstošus risinājumus. Politika, kas nodrošina tādas kvalitatīvas izglītības pieejamību, kura ir piemērota lingvistiski un kulturāli daudzveidīgiem skolēniem un sekmē ne vien viņu kognitīvo, bet arī sociālo un emocionālo attīstību, ne tikai veicina migrantu izcelsmes skolēnu integrāciju, bet arī nāk par labu visiem skolēniem, kas kopā mācās Eiropas skolās.

Atsauces

Cefai, C., 2008. Promoting resilience in the classroom: A guide to developing pupils' emotional and cognitive skills. London: Jessica Kingsley.

Cefai, C., et al., 2014. Circle time for social and emotional learning in primary school. *Pastoral Care in Education*, 32(2), 116.–130. lpp.

Cummins, J., 2001. *Bilingual Children's Mother tongue: Why is it important for education?* Pieejams [pdf]: http://www.lavplu.eu/central/bibliografie/cummins_eng.pdf [skatīts 2018. gada 12. jūnijā].

Donmall, B. G., ed., 1985. *Language awareness*. London: CLIT.

Ellis, E. M., 2012. Language awareness and its relevance to TESOL. *University of Sydney Papers in TESOL*, 7, 1.–23. lpp.

European Commission, 2013. *Study on education support to newly arrived migrant children*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission, 2017. Rethinking language education and linguistic diversity in schools. Thematic report from a programme of expert workshops and peer learning activities (2016–2017). Pieejams [pdf]: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/de1c9041-25a7-11e8-ac73-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-69196245> [skatīts 2018. gada 25. jūlijā].

European Commission/EACEA/Eurydice, 2015. *The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions, and Policies*. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission/EACEA/Eurydice, 2017. *Key Data on Teaching Languages at School in Europe – 2017 Edition*. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Garcia, O., 2009. *Bilingual education in the 21st Century: A global perspective*. Malden, MA and Oxford: Basil/Blackwell.

Hamilton, P. L., 2013. It's not all about academic achievement: Supporting the social and emotional needs of migrant worker children. *Pastoral Care in Education*, 31(2), 173.–190. lpp.

Hunt, P., et al., 2015. A Whole School Approach: Collaborative Development of School Health Policies, Processes, and Practices. *Journal of School Health*, 85(11), 802.–809. lpp.

Koehler, C., 2017. Continuity of learning for newly arrived refugee children in Europe. NESET II ad hoc question No. 1/2017.

Krachman, S. B., LaRocca, R., and Gabrieli, Ch., 2018. Accounting for the whole child. *Educational Leadership*, 28.–34. lpp.

Nilsson, J., Axelsson, M., 2013. "Welcome to Sweden...": Newly arrived students' experiences of pedagogical and social provision in introductory and regular classes. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 6(1), 137.–164. lpp.

Nilsson, J., Bunar, N., 2016. Educational responses to newly arrived students in Sweden: Understanding the structure and influence of post-migration ecology. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 60(4), 399.–416. lpp.

OECD, 2016. PISA 2015 Results (Volume I): Excellence and Equity in Education. Paris: OECD Publishing.

Reakes, A., 2007. The education of asylum seekers: Some UK case studies. *Research in Education*, 77(1), 92.–107. lpp.

Sinkkonen, H.-M., Kyttälä, M., 2014. Experiences of Finnish teachers working with immigrant students. *European Journal of Special Needs Education*, 29(2), 167.–183. lpp.

Slade, S., Griffith, D., 2013. A whole child approach to student success. *KEDI Journal of Educational Policy, Special issue*, 21.–35. lpp.

Svalberg, Agneta M.-L., 2007. Language awareness and language learning. *Language Teaching*, 40 (4), 287.–308. lpp.

Thomas, W. P., Collier, V., 1997. *School Effectiveness for Language Minority Students*. Washington DC: National Clearinghouse for Bilingual Education.

Trasberg, K., Kond, J., 2017. Teaching new immigrants in Estonian schools – Challenges for a support network. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 38, 90.–100. lpp.

Weare, K., 2002. Promoting mental, emotional, and social health: A whole school approach. London: Routledge.

Eurydice tīkla uzdevums ir izprast un izskaidrot Eiropas dažādo izglītības sistēmu organizāciju un darbību. Tīkls piedāvā valstu izglītības sistēmu aprakstus, salīdzinošus apskatus par konkrētām izglītības tēmām, izglītības rādītājus un statistikas datus. Visas *Eurydice* publikācijas bez maksas ir pieejamas *Eurydice* tīmekļa vietnē vai drukātā veidā pēc pieprasījuma. *Eurydice* darba mērķis ir veicināt izpratni, sadarbību, uzticēšanos un mobilitāti Eiropas un plašākā starptautiskā mērogā. Tīklu veido Eiropas valstu nacionālās nodaļas, un to koordinē ES Izglītības, audiovizuālās jomas un kultūras izpildaģentūra. Vairāk informācijas par *Eurydice* skatīt vietnē <http://ec.europa.eu/eurydice>.

